

LLETRES

Sebastià Juan Arbó i Tortosa

Eduardo Sánchez

Cronista cultural

Fa un parell de mesos es va fer una taula rodona sobre Sebastià Juan Arbó al Museu del Mar de la Ràpita. En la meua intervenció vaig assenyalar l'erudició d'Arbó en tot el que feia referència a la nostra terra, sobretot al Baix Ebre-Montsià. Arbó, i no en tinc cap dubte, és el rapitenc més universal del segle XX, el que va incorporar el nostre Delta i la seva gent a la literatura catalana i el que a través d'una de les seves novel·les va donar nom al nostre actual territori: les Terres de l'Ebre.

Hi ha un detall en la seva obra que no em sorprèn en absolut, i és la profunda coneixença de la ciutat de Tortosa, en alguns dels seus llibres, però per a fer aquest article m'he cenyit a una de les seves millors obres: *Entre la terra i el mar* i també, en les seves memòries, en què hi ha abundants al·lusions a Tortosa, tant de la ciutat com dels seus habitants. Ara que Tortosa ha estat designada capital de la cultura catalana per a l'any 2021, és bo recordar com veia Arbó la Tortosa dels primers anys del segle passat; les al·lusions a la gue-

rra del Marroc, a Primo de Rivera, a la pèrdua de Cuba o a Marcel·lí Domingo permeten situar el lector en aquell moment històric, a través d'un dels personatges més entranyables de la seva bibliografia: el mestre tortosí Pere Franch, l'home desenganyat que busca i troba al Delta un espai per a reflexionar sobre la seva vida, alhora que fa amistat i aconsella molts dels seus veïns, sobretot el jove Monxe, el noi adoptat per un matrimoni rapitenc, que és qui l'acompanya a les festes de Tortosa; un personatge, el de Monxe, en el qual el periodista i escriptor Josep Faulí inclou entre els més importants de la literatura catalana en el seu diccionari de catalans de ficció. El descobriment de Tortosa per part de Monxe és un dels punts culminants més emotius de la literatura arboniana. Vet aquí alguns fragments de Tortosa vista per Arbó:

"Hi havia una vegada a l'any que Pere Franch no deixava mai de fer aquell viatge: eren els dies de la Mare de Déu; els dies de la Cinta eren sagrats. Allí hi havia el parc amb els seus arbres centenaris, que

eren com vells amics... passava per les vores del riu; pels llocs on havia jugat de nenut i ressuscitava en ell el gaudir d'aquells dies d'alegria i despreocupació. Anava a la catedral i es commovia pel record de la seva mare amb la qual hi havia anat moltes vegades i havia resat en dies d'innocència i de fe".

"Acabades de sonar les hores, les campanes de la Seu, les de les grans solemnitats, començaren a tocar. T'hi fixes Monxe, com sonen? Són les campanes de la nostra Seu! Són úniques, i poques n'hi ha que s'hi puguen comparar. Són les campanes de la Nostra Seu, les sentes? -torna encara. De la nostra Seu; perquè tot era nostre: La nostra Tortosa, La nostra Seu, el nostre riu, la nostra Cinta..."

"Quin dia Monxe! Avui xalarem! Avui si que veuràs Tortosa! Sens Monxe? És la dolçaina. També aquí en tenim. Sigui com sigui, tu per les festes de Tortosa no deixes mai de venir. No ens pots oblidar. Era, Pere Franch un enamorat del seu poble, però ho era sobretot dels seus costums, de les seves tradicions... en aquell moment la dolçaina entrava en una variant: emprenia de nou amb l'aire de jota. Però no pas la

jota d'Aragó, sinó la de Tortosa, més dolça i més suau... era el cant popular per excel·lència de Tortosa".

"A mi, doneu-me això, doneu-me la jota d'aquí, en aquest matí fresquet, a la nostra plaça de l'Àngel, al nostre carrer de la Rosa".

"És precís que, en parlar de Tortosa no t'oblidis dels nostres homes, del nostre Pedrell, de fama universal, de Querol, no menys famós, de Mestre i Tió, de nostre Ocallegan, de Gil de Frederich, de Mossèn Sol. És precís que no oblidem a aquells que van fer gran Tortosa".

"Avançaren cap a la Catedral entre la multitud; passaren per racons tan íntims, tan bells, com el portal del Romeu, amb la seva capella i la seva preciosa llegenda del romeu".

"L'espectacle dels carrers m'agradava, i més aquells de Tortosa, sempre animats, sempre plens de gent. Allí hi havia el famós carrer de la Rosa, estret i no gaire llarg, ple de passejants, sobretot de joves, vestits amb roba cridanera, amb les botigues, un carrer pel qual amb prou feines s'hi podia passar".

"Tortosa en aquella època era molt dife-

rent dels nostres pobles; podria dir-se que, respecte a ells, era la ciutat. Avui les diferències amb la prosperitat dels nostres pobles i el relatiu estancament d'ella, s'han eliminat en bona mesura. No obstant això, Tortosa, per la seva història, per les seves tradicions, pels seus monuments i pels seus homes, segueix essent, a la nostra comarca de pobles rurals, la capital espiritual, la que en aquest sentit ha influït damunt d'ells en tots els ordres, la que els ha marcat a tots amb el seu segell".

Entre la terra i el mar va ser el primer llibre que em va regalar Sebastià Juan Arbó, el meu oncle Tiano, el mes d'agost de 1967. En acabar de llegir-lo li vaig preguntar si Pere Franch era el seu alter ego. Encara recordo la seva resposta: "Alguna cosa hi ha d'això".